

Mediefag og fagets grænser

Af Povl Erik Brøndgaard

Efter at jeg i en årrække havde undervist i faget film- og TV-kundskab, som er et tilvalgsfag på HF, tog jeg fagets indhold og mine egne kvalifikationer op til revision. Som tilfældet var for de fleste lærere i dette fag lagde jeg i begyndelsen af 80'erne hovedvægten af min undervisning på fagets første del: film. Jeg underviste i overensstemmelse med, hvad jeg havde lært på universitetet i slutningen af 70'erne, i (gode) spillefilm udvalgt efter traditionelle kriterier, såsom instruktør, genre, stil, periode osv. Analysemetoderne var også traditionelle - ofte litterært inspirerede, og undervisningen tilfredsstillede i stort omfang mine kursisters forventninger og også mine egne krav, fordi jeg følte, at jeg bevægede mig inden for et område jeg beherskede. For at leve op til fagets bekendtgørelse fuldendte jeg undervisningen med et enkelt forløb i TV. Det kunne være nyhedsformidling eller en gængs TV-genre.

Men efterhånden erfarede jeg, at vægten i min undervisning langsomt blev forskudt. Der blev mindre film og mere TV. Det betød ikke alene, at nye stofområder blev inddraget i undervisningen, men det betød også at nye vidensområder trængte sig på, og her følte jeg ofte at mine kvalifikationer var utilstrækkelige, og at vi bevægede os over i andre fagområder. Det var let nok for mig at gennemgå reklamer ud fra de gængse analysemetoder, og det var også let nok for mig at argumentere for, hvordan man kunne forestille sig, at reklamer i TV f.eks. ville kunne påvirke sendefladen, og til dette kunne jeg også finde egnet skriftligt materiale, som kunne underbygge arbejdet med TV-produkterne, men det blev svære, når der skulle gøres rede for reklamens betydning i en større samfundsmæssig og økonomisk sammenhæng. Efterhånden trængte en masse samfundsmæssige problemstillinger sig på.

Derfor mente jeg, at et samarbejde med faget samfundsfag, ville kunne råde bod på disse mangler, og da også samfundsfaglæreren fandt ideen spændende, fordi netop dette fag har inddraget massemedierne som et undervisningsområde i de senere år, etablerede vi på forsøgsbasis et nyt fag, mediefag, som var en sammenlæsning af samfundsfag tilvalg og film- og TV-kundskab.

Formålet med undervisningen er at kursisterne

1. -erhverver et bredt kendskab til politiske, sociale og økonomiske forhold i samfundet med henblik på massemediernes udvikling.
 - opnår indsigt i nogle centrale mediepolitiske, medieøkonomiske og mediesociologiske forhold.
 - erhverver et teoretisk og praktisk kendskab til de forskellige produktionsformers æstetiske, genremæssige og holdningsmæssige muligheder og begrænsninger.
2. -sættes i stand til at formulere samfundsfaglige problemstillinger i forbindelse med de elektroniske massemediers påvirkning af samfund og individ.
 - skal kunne gennemskue mediemæssige problemstillinger.
 - skal kunne analysere de elektroniske medieproduktioner og den sammenhæng, de er en del af.
 - får indsigt i fremtidens elektroniske massemedier gennem praktisk mediearbejde.
3. -får en teoretisk og praktisk mulighed for at forholde sig til fremtidens medieverden.

Det er intentionen, at dette formål skal opnås uden at fagene mister deres særpræg og specifikke metode.

Eksempler fra undervisningen

I det følgende vil jeg beskrive en lille del af et par undervisningsforløb for at illustrere, hvordan vi har forsøgt at opfylde formålet med undervisningen.

Vi indledte skoleåret med et tema om familien. Som en appetitvækker så vi filmatiseringen af Morten Korchs roman "Det gamle guld" (instr. Alice O'Fredericks, 1951) og "Flamberede hjerter" (instr. Helle Ryslinge, 1987). På den ene side skulle filmene vise den tekniske udvikling, der er sket inden for spillefilmsproduktion, vise ændringen i fortælleformer og æstetiske virkemidler. På den anden side skulle de vise, hvordan spillefilm i begyndelsen af 50'erne idealiserede kernefamilien, mens 80'ernes spillefilm problematiserer de splittede og brudte familierelationer.

Klassen læste et uddrag af Anders Troelsen: "Der var så dejligt ude på landet" ("Levende billeder af Danmark", Medusa 1980), der bl.a. behandler familietemaet i Morten Korch-filmatiseringerne. Kernefamiliens udvikling blev sat ind i en samfundsmæssig sammenhæng ved at læse afsnittet "Familien" i "Individ og samfund" (Samfundsfagsnyt, 1987) af Gregers Friisberg og Irene Thor Kaufmann. Her bliver der dels givet et rids af familiens udvikling, dels en beskrivelse af nogle af de samfundsmæssige forhold, der betinger denne udvikling.

Senere i forløbet læste klassen et uddrag af Peter Larsens artikel "Fra Los Angeles til Valby" ("Analyser af TV", red. Ralf Pittelkow, Medusa 1985), hvor forfatteren bl.a. gør rede for forskellen mellem TV-serie og TV-følgeton. Vi gennemgik TV-programmet for at se, hvilke udsendelser, der kunne gå ind under disse definitioner. Vi forsøgte at karakterisere de forskellige udsendelsers indhold, og det viste sig - ikke overraskende - at netop familien tematiseres i serielle-programmer. Ved at sammenligne den dansk producerede serie "Mor er major" med den amerikansk producerede "Cosby & Co." gennemgik vi forskelle og ligheder. Det er let for kursisterne at iagttage, at den danske serie fortæller i meget lange forløb i traditionel dansk folkekomediestil, mens den amerikanske fortæller i korte, rappe forløb. Også forskellene i brugen af æstetiske virkemidler er iøjnefaldende, og dette er kort beskrevet i Flemming Hansen i "Derfor kan danske TV-shows ikke klare konkurrencen med udenlandske serier" ("AudioVisuelleMedia, 21.8.87). Med hensyn til indholdet er der mere overensstemmelse mellem de to serier. Skønt de begge problematiserer rollefordelin-

gen i kernefamilien, viser det sig trods alt, at de cementerer de traditionelle kønsroller. Dette budskab kunne vi så sammenligne med de forskellige politiske partiers holdning til familien, som vi havde gennemgået ud fra partiprogrammerne.

Et andet meget langt forløb kaldte vi "Fremtidens TV". Vi læste bl.a. Morten Giersings artikel "TV - Made in USA" ("Visuel kommunikation bd. 2, red. Bent Fausing og Peter Larsen, Medusa 1980), hvor forfatteren gennemgår udviklingen af det amerikanske fjernsyn, og hvor han viser, hvordan det kommercielle TV's struktur bestemmer det enkelte programs dramaturgi. Dette kan ikke direkte overføres til danske forhold, men det øgede TV-udbud i Danmark medfører sandsynligvis nogle af de samme mekanismer, bl.a. at de forskellige kanaler følger laveste fællesnævners princip for at opnå størst muligt antal seere.

I "Industrikulturens billeder" ("Billeder", red. Bent Fausing og Peter Larsen, Dansklærerforeningen, 1982) giver forfatterne en teoretisk redegørelse for, hvordan perceptionsformerne ændrer sig i takt med den samfundsmæssige udvikling, og de kursister der stadig kan huske de indledende spillefilm vil kunne overføre denne problematik til disse to film. Men for at uddybe dette analyserede vi et afsnit af "Miami-patruljen", hvis dramaturgi og æstetiske virkemidler dels kan ses som et resultat af udviklingen inden for TV-mediet, dels som et forsøg på at tilfredsstille den moderne, urbaniserede seers krav om aktion og behov for overfladefascination og opbrud i det episke forløb.

For at uddybe sammenhængen mellem hvad der vises i TV, hvordan det vises, og hvorfor det vises netop på denne måde, gennemgik vi et uddrag af Bent Jacobsen og Peter Schødt "Ungdommen er løs", hvor forfatterne gør rede for den nye socialkarakter, og herfra har vejen banet til at fortsætte forløbet med reklamer og musikvideoer.

Det praktiske arbejde

I faget film- og TV-kundskab udgør ca. halvdelen af undervisningen praktisk film/video-lyd-dias-produktion. Almindeligvis plejer jeg

at lade kursisterne selv vælge emner til deres produktioner, fordi jeg mener, at et positivt engagement i selve emnet er et godt udgangspunkt for et så kompliceret gruppearbejde, som det praktiske arbejde udgør. I dette integrationsforløb besluttede vi, at der skulle være en nærmere sammenhæng mellem det teoretiske og det praktiske arbejde, så derfor skulle emnet for de praktiske produktioner være af samfundsfaglig art.

Denne binding var fagligt og pædagogisk set udmærket, men i praksis voldte den problemer for nogle grupper. Der var nogle, som følte, at denne "tvang" var blokerende for arbejdet, og det medførte, at selve forarbejdet blev meget omfangsrigt. Inden kursisterne kom til selve planlægningen af produktionen, skulle de foretage et stort arbejde med at definere deres emne og sætte sig ind i det, således at behandlingen af det kunne forsvares ud fra et samfundsfagligt synspunkt. Det var meget tidskrævende, og oversteg den tidsramme, vi havde til rådighed. Derfor blev resultaterne ikke helt så gode, som man kunne ønske sig, hverken med hensyn til indhold eller med hensyn til den tekniske kvalitet. Når de tidsmæssige rammer til et sådant arbejde ikke øges, bliver arbejdet set med film- og TV-kundskabslærerens øjne utilfredsstillende, fordi kursisterne skal både stange ål og gå på harejagt. De lærer derfor ikke nok om udstyrets muligheder og begrænsninger, og de opnår ikke en tilstrækkelig rutine i at arbejde med det, fordi de bruger for megen tid på tilrettelæggelsen af indholdet.

Vi har dog tænkt os at fastholde kravet om, at indholdet skal være af samfundsfaglig art, og da vi ikka kan ændre på timetallet, må vi i langt højere grad styre det praktiske arbejde og forsøge at dæmpe kursisternes ambitioner. Emnet må være overskueligt, oplagt til at illustrere i lyd og billeder, og produktionernes omfang må være mindre.

Medieundervisning i fremtiden?

Selvom fagintegration er inspirerende for lærerne og forhåbentlig også for kursisterne, er der selvsagt problemer forbundet med dette. Et af de forhold jeg finder mest problematisk er, at det ene

af fagene er tilbøjelig til at være styrende - alt afhængigt af hvilke emner man arbejder med.

Vi har bl.a. arbejdet med emnet "Miljø", og her blev forløbet tilrettelagt efter samfundsfags krav, mens film- og TV-kundskab kom ind, hvor vi syntes det var meningsfyldt. Det indeholder den fare, at kursisterne kan fristes til at tro, at de TV-produktioner vi ser er illustrationer til samfundsfag, således som tilfældet er hvor TV-produktioner indgår i almindelig undervisning. Det bliver derfor en vigtig opgave for de involverede lærere, at tydeliggøre deres fags særpræg. Eksempelvis må film- og TV-kundskabslæreren gøre det klart, at en udsendelse om havforurening godt nok formidler nogle facts om samfundsmæssige forhold, men massemedieproduktet er også i sig selv et mål for undervisningen.

På trods af dette forbehold synes jeg ikke, at nogen af fagene har mistet sin identitet og er blevet støttefag for det andet. I det store og hele er de forventninger jeg havde til integrationsforsøget for to år siden blevet indfriet. Jeg synes, at undervisningen i de elektroniske massemedier er blevet perspektiveret gennem en grundigere og mere kvalificeret problematisering og belysning af de økonomiske, politiske og sociologiske forhold, som medierne er en del af. Den hurtige udvikling, der foregår inden for dette område, og den debat, det giver anledning til, tilfører til stadighed dette undervisningsområde nyt stof, således at undervisningen kan være aktuel og vedkommende for kursisterne.

Et integrationsforsøg inden for undervisningssektoren er jo i sig selv en naturlig ting, der en dag må høre op, og jeg vil formodentlig vende tilbage til at undervise i faget film- og TV-kundskab uden hjælp fra andre fagområder. Igennem dette forsøg har jeg selvsagt erhvervet mig en viden, som jeg senere kan inddrage i min egen undervisning, men forsøget har også givet mig stof til eftertanke: Hvordan skal undervisningen i de elektroniske massemedier foregå i fremtiden? Hvilke vidensområder skal denne undervisning trække på? Jeg er ikke sikker på, at man ved at trække på områder inden for samfundsfag løser alle problemerne. Og det ville jo også være for meget forlangt, hvis et enkelt forsøg skulle kunne gøre det.

Man kunne godt tænke sig et mere bredt anlagt massekommunikationsfag, hvor journalistiske arbejdsprocesser og arbejdsmetoder var et væsentligt aspekt, men man kunne også tænke sig, at de senere års receptionsforskning vil sætte sig spor i den gymnasiale undervisning, idet man herigennem ville kunne finde nogle indfaldsvinkler til den slags TV-udsendelser, som de traditionelle analysemetoder kommer til kort overfor.

Povl Erik Brøndgaard er adjunkt ved VoksenUddannelsesCenter, Øresund.

Data-medielinien på Maribo Gymnasium - et bud på det tidssvarende gymnasium

Af Ole Weischer

På Maribo Gymnasium startede i 1985 den første af foreløbig 3 undersøgelsesklasser på DATA - MEDIELINIEN - et særpræget og interessant forsøg. Det er værd at notere sig, at der her er tale om en linie med medielære som hovedfag - ikke om en gren, en fagblok eller et valgfag. Linien, der er matematisk, fortsætter udelt i 3 år og ender med en eksamen, der opfylder de formelle krav til en studentereksamen, men som i sit indhold adskiller sig mærkbart fra hvad man forbinder med en almindelig matematisk studentereksamen.

I det følgende vil jeg groft skitsere liniens indhold, formål og foreløbige resultater, men først vil jeg redegøre for baggrunden for forsøgets start og præsentere mig selv som liniens dansklærer med en væsentlig efteruddannelse inden for TV og video - erhvervet ved teoretiske og praktiske kurser ikke mindst ved udenlandske TV-stationer. Om de implicerede lærere gælder i det hele taget, at der er tale om ekstraordinært højt efteruddannelsesniveau, hvilket må tages i betragtning ved vurderingen af uddannelsens gennemførlighed på gymnasieniveau.

I 1983 startede en aktiv debat på Maribo Gymnasium omkring flere problemstillinger, hvor det er nødvendigt at kende stedet historie for at forstå baggrunden. Maribo Gymnasium er et lille gymnasium med 4-5 sprog beliggende i Storstrøms Amt der har en meget lav gymnasiefrekvens og en befolkningssammensætning, som viser en høj procentuel fordeling af ældre og et lavt beskatningsgrundlag. På arbejdsløshedsøen Lolland findes 2 gymnasier, hvoraf det andet ligger i Nakskov, og på Falster ligger Nykøbing Katedralskole - et